

Presentació del llibre

Ecologia integral i supervivència

Anàlisi de la saviesa cristiana sobre la cura de la creació i estudi de la valuosa aportació que n'han fet les esglésies cristianes, especialment el Consell Mundial de les Esglésies i l'Església catòlica, particularment el papa Francesc a la carta encíclica *Laudato si'*.

L'acte tindrà lloc el dimecres
22 de gener de 2020 a les 19.00 h
a la sala **Jacint Verdaguer de**
l'Ateneu Barcelonès
(C/ Canuda, 6 – Barcelona)

HI INTERVINDRAN:

- ▣ Dr. Josep M. Mallarach,
director del Curs de Postgrau sobre Valors Espirituals i Significats de la Natura (Universitat de Girona)
- ▣ M. Hble. Sr. Joan Rigol,
expresident del Parlament de Catalunya i patró de la Fundació Joan Maragall
- ▣ Dr. Antoni Matabosch,
autor del llibre

Organitzen: **[is]creb**
Institut Superior de Ciències
Religioses de Barcelona

JP
JUSTÍCIA I PAU

Col·laboren:

 Església Arxidiocesana
de Barcelona

fjm
FUNDACIÓ JOAN MARAGALL
ORDENAMENT I JUSTÍCIA

Recull de parlaments

Parlament del Dr. Josep M. Mallarach

Amb Dr. Antoni Matabosch, ens varem conèixer, fa més de 10 anys, en una sessió del Grup de Treball Estable de les Religions de Catalunya i des d'aleshores hem coincidit, bé sigui personalment o en publicacions, en diverses ocasions. La darrera, el passat 27 de novembre, en una jornada organitzada per la DG d'Afers Religiosos sobre tradicions espirituals i sostenibilitat, en la qual el Dr. Matabosch va pronunciar la ponència inicial amb el títol de «Religió, ecologia i espiritualitat. Una oportunitat de diàleg per a la sostenibilitat». En acabar, em va sorprendre demanant-me si podia acompanyar-lo a presentar aquest llibre avui i em va plaure acceptar, perquè n'estem faltats d'obres com aquesta.

Em va sorprendre, perquè qui us parla no ve el camp de la teologia ni de la filosofia, sinó de les ciències naturals, aplicades a la conservació del patrimoni natural, sobretot en espais naturals sagrats. I si m'he interessat per la dimensió filosòfica, cosmològica i espiritual de la crisi ecològica ha estat a partir de l'evidència que calia buscar respostes fora del paradigma materialista i tecnocràtic que ha causat la crisi en la qual ens enfonsem. Això em va dur a interessar-me, des de fa anys, en l'espiritualitat ecològica, l'ecosofia...i també el terme que va escollir l'autor per titular el llibre que presentem, l'ecologia integral.

Ara bé, al costat d'aquest terme tant atractiu i que agrada a tothom, el Dr. Matabosch va tenir el coratge de posar-hi un altre, que li fa de contrapunt: supervivència. Un mot que potser sorprendrà a algú dels qui saben com n'és de mesurat en l'ús dels mots l'autor d'aquest llibre. Però no hi ha cap exageració, perquè resulta que la crisi ecològica global confronta a tota la humanitat, per primera vegada a la història, amb la supervivència, no la d'una nació o d'un imperi, sinó la d'una civilització materialista tecnocràtica occidental, que ha estès els seus tentacles per quasi tot el món.

El fet d'unir ecologia integral amb supervivència confereix, al títol del llibre un aire esperançador, atès que l'ecologia integral, amb tot allò que comporta -començant per la conversió ecològica- és clau per a la supervivència de la humanitat, o si més no per una gran part d'ella, confrontats com estem a uns reptes d'una gravetat inèdita, deguts a l'explotació irresponsable a que una part de la humanitat ha sotmès a la nostra mare terra. Una explotació cada vegada més intensa, que ha desfermat unes tendències ambientals, polítiques, socials i econòmiques insostenibles, que ja desborden la capacitat d'autoregulació de la Terra. Les múltiples crisis simultànies que vivim ho palesen. I el cristianisme, com les altres grans tradicions religioses de la humanitat, es veu obligat a donar-hi respostes. Perquè com reitera l'encíclica 'Laudato si' del Papa Francesc, la justícia social i ambiental són dues cares de la mateixa moneda, i és impossible assolir-ne una sense l'altra.

El llibre que avui presentem és un recull, una síntesis i una certa ampliació d'un conjunt d'escrits i reflexions que l'autor havia fet sobre la temàtica ecològica, en diàleg amb la justícia i la pau, quan va dirigir un seminari sobre "Justícia, pau i integritat de la creació" a l'any 1991, és dir, un any abans de la primera Cimera de la Terra.

El llibre s'organitza en 7 capítols: 1. Què passa a la terra i com hi hem arribat, que cobreix des del teocentrisme medieval fins a l'antropocentrisme modern, i comenta breument on som. 2. Crisi de la ideologia del progrés, on critica aquesta ideologia sorgida de l'Europa occidental moderna, de bracet amb el positivisme i materialisme. 3. Crítiques des de l'ecologisme actual, tant a l'època moderna com al cristianisme (el capítol més breu de tots). Segueixen els capítols 4 i 5, més extensos: el 4at, dedicat a les reflexions de les esglésies cristianes sobre l'ecologia i el 5è. on exposa e projecte "Justícia, pau i integritat de la creació". Aquests capítols crec que poden sorprendre als lectors interessats pel medi ambient i l'ecologia, perquè exposa que a l'any 1983, nou anys abans de la Cimera de Rio de Janeiro, el Consell Mundial d'Esglésies (la principal organització mundial ecumènica cristiana, fundada l'any 1948) denunciava tots els temes que 40 anys més tard ens omplen les capçaleres dels noticiaris. Vist amb perspectiva, el caràcter profètic dels posicionaments, les denúncies i les propostes fetes pel CME resulta impressionant i innegable. Però caldria reflexionar com és que, col·lectivament, aquestes esglésies cristianes van ser incapaces de corregir les tendències insostenibles d'aquells països del món on són més influents, perquè el fet innegable és que han seguit empitjorant, any rera any, des d'aleshores, tant si el país era majoritàriament cristià com si no ho era.

En el capítol 6è, de caràcter teològic, potser el més dens, exposa dos models de concepció del món com a creació de Déu: l'històric-salvífic i el model metafísico-racional, amb una història sinòptica del tractament de la creació, des dels pares de l'església fins el mon dessacralitzat contemporani. El capítol 7è ofereix la síntesi, que l'autor anomena "la saviesa cristiana sobre creació i ecologia" Abasta 8 apartats molt concisos, que parteixen de l'ecologia i desemboquen en la conversió ecològica integral, que l'autor considera una nova espiritualitat. Segueix un interessant annex de Pregàries i Poesies (des del Papa Francesc, o Sant Joan de la Creu fins a David Jou) i una bibliografia escollida i comentada, organitzada en tres seccions molt pràctiques: 1. Obres breus i clares amb visió de conjunt -on trobem l'escassa bibliografia relacionada amb aquesta temàtica que tenim en llengua catalana; 2. Comentari amplis a la Laudato si'; 3. Estudis rigorosos al voltant de la temàtica ecològica, i 4. Un recull de pregàries, himnes i poemes de Pere Carreras i David Jou, titolat Creació.

Voldria destacar quatre qualitats del llibre: 1a) concisió (no hi ha mots sobrers), és una prosa clara, directa, de les que diu «pa al pa i vi al vi». 2a) Es tracta d'una obra divulgativa, redactada per un docent que es vol fer entendre, amb un llenguatge clar; 3a) té un plantejament comprensiu 4a) És esperançador, en el sentit que anima el lector, ni que sigui indirectament, a vèncer la por a canviar d'estil de vida. El llibre acaba amb una breu invitació a la conversió ecològica que l'autor veu com una nova espiritualitat, la meitat de la pàgina que hi dedica és una cita de la LS.

El llibre «Ecologia integral i supervivència» es pot veure com un comentari a l'encíclica Laudato si, com ho són «Ecologia integral», coordinat per Francesc Torralba, o «Angels i Robots», de Jordi Pigem. Fins ara, l'encíclica LS, que ara que complirà els cinc anys, ha tingut menys ressò, del que molts esperàvem en les instàncies eclesials catòliques...però estic convençut de que, a mida que la crisi ecològica ens afecti més directament, el seu missatge s'escoltarà més i més, perquè estic convençut que seguirà essent d'actualitat la resta de les

nostres vides. A la vista d'aquestes dificultats, no sé si seria agosarar convidar a l'autor a desenvolupar, en un llibre complementari a aquest, la part de la conversió ecològica.

Perquè crec que convé animar al canvi, fent propostes i donant directrius concretes a les organitzacions eclesials, des de les parròquies als centres docents, des dels hospitals a les llars d'infants o d'ancians, perquè tots estem cridats a la conversió ecològica, i tots hi hem de respondre, si volem ser fidels als valors més profunds de la nostra fe. En aquest sentit, crec que aquest llibre podrà interessar, en particular, a la xarxa de parròquies ecosolidàries, que Cristianisme i Justícia impulsa des de fa uns mesos, i que és un motiu més d'esperança. Fent xarxa, col·laborant i encoratjant-nos mútuament a fer el bé, podrem impulsar unes transformacions que seriem incapaços de fer aïllats. La comunitat, la parròquia, l'escola, la residència, la universitat, poden donar respostes que les persones soles mai no podríem, i les famílies amb dificultats.

Com que el llibre no fa propostes pràctiques, aprofito l'avinentesa per fer-ne una: En les dades de transparència de les organitzacions eclesials, seria desitjable donar a conèixer, honestament, l'evolució de les dades de l'impacte socioecològic, amb indicadors clars i entenedors que ajudessin a entendre'l, unit, naturalment, amb el compromís ferm de reduir els impactes negatius. Ens ajudaria a tots a fer-nos més conscients i responsables. I crec que el dia 1 de setembre, diada a la qual som cridats a pregar per la creació, seria un dia òptim per fer balanç de les millores assolides l'any anterior i fer propostes d'esmena per l'any vinent, amb sinceritat, fermesa i esperança.

Faig meu del desig final del sobri pròleg del cardenal Omella al llibre que presentem, de que la seva lectura «ens ajudi a prendre consciència de la nostra responsabilitat envers la creació que ens ha estat confiada per Déu». La 'presa de consciència' i la 'responsabilitat' són les claus del canvi, certament. Perquè és la inconsciència consumista la que ens fa irresponsables. I, voldria afegir, assumir la responsabilitat del testimoni d'una conversió ecològica que doni lloc a un estil de vida més feliç i coherent, com bé diu el cardenal, amb «accions immediates i compromisos a llarg termini».

Parlament M.H. Sr. Joan Rigol

La lectura del llibre del Dr. Matabosch m'ha portat a la següent reflexió: la crisi ecològica se'ns presenta avui amb tota la seva radicalitat, tal com ho expliquen els científics especialitzats en aquest matèria. I així ho expressa també el títol del llibre. Està en joc la supervivència de la humanitat. Per primera vegada a la història un problema fonamental afecta a tota la humanitat. Ningú se'n escapa.

Tots parlen de "globalització", filla de l'actual economia mundial, però afecta d'una manera desigual i discriminatòria. Per a uns pocs es motiu d'enriquiment i per la majoria es causa de pobresa. La globalització no es neutra, al menys en la seva expressió neoliberal. En canvi la crisi ecològica abraça per igual a tota la humanitat. Només es pot afrontar des de la "fraternitat universal"; i no des de la conveniència dels poderosos. Els cristians no podem quedar atrapats amb el diagnòstic propi del creixement neoliberal. Quan parlem de globalització l'hem d'entendre amb criteris de germanor universal. La globalització es bona si referma la solidaritat del conjunt de la humanitat. Aquesta dimensió forma part central del missatge de Jesucrist.

Regenerar la nostra ecologia es un repte també cristià. Quan parlem de "progrés" en aquets sentit humanitzador diem que no es un fet que en tingui l'exclusiva la ciència, la tècnica i la corresponent expansió econòmica. Progrés, amb el problema ecològic com a teló de fons, es el de regenerar la convivència humana universal. Afrontar la crisi ecològica actual ha de comportar una regeneració moral de la política i de la economia global. Fer front als problemes ecològics actuals es un repte també pels cristians. Ens ha tocat viure en un món on aquest problema es fonamental i cal que ens hi involucrem aportant actituds d'humanisme fraterns que emanen de l'evangeli.

L'autor del llibre ha participat activament en el Consell Mundial de les Esglésies, des de la perspectiva de l'Església Catòlica. Ens descriu els punts successius d'atenció del propi Consell i la seva evolució des dels anys seixanta fins avui. Dels problemes teològics derivats de la diversitat d'Esglésies ha evolucionat a integrar en les seves preocupacions els problemes de la societat contemporània, deixant enrere una certa endogàmia eclesial. Sostenibilitat, Justícia, Pau, Compromís ecològic s'han integrat a la preocupació del Consell Mundial. I aquest es també el missatge del Papa Francesc: l'Església Catòlica, "hospital de campanya" ha de traçar la seva dedicació als problemes reals de la humanitat des de l'humanisme cristià.

El Dr. Matabosch ens descriu les diverses ideologies que intenten definir el sentit del “Progres”. Uns el circumscriuen en la pura dinàmica científico - tècnica enfront d’una visió amplia del “progrés” que té el seu fonament en la dignitat integral de la persona.

No cal dir que la visió cristiana ens condueix a un sentit transcendent de la vida. Així la Creació es expressió de l’Amor de Déu, camina vers Déu amb l’aportació creadora i lliure de l’home, fet a imatge de Déu. El llibre aprofundeix en aquests aspectes nuclears, en la reflexió humana i teològica que superen en molt els límits d’aquesta breu intervenció meua.

En el rerefons del llibre hi es present la reflexió aprofundida que el Papa Francesc ens ha adreçat amb l’encíclica “Laudato si’”. Referint-se al patriarca Bertomeu (Laudato si’, 9) ens insta a cercar “les arrels ètiques i espirituals dels problemes ambientals”. Mes enllà de la tècnica hi ha el repte de l’humanisme solidari. Del consumisme al sacrifici; de l’avidesa a la generositat; del malbaratament al compartir; aprendre a saber donar i no només a renunciar. Aquest es el compromís ecològic que ens indica el Papa Francesc.

Cal recomanar aquest llibre perquè ens porta a veure l’abast del que significa la crisi ecològica des de la perspectiva dels sentit transcendent de la persona creada i redimida. La ecologia es els repte actual d’humanització de la nostra societat. I l’Església té un missatge a donar: la vinculació DEU-HOME-MON. Els cristians estem compromesos a respectar la naturalesa, a fer present el sentit transcendent de la vida i el respecte a la creació i a intentar integrar al conjunt de persones en una germanor solidària.

Parlament del Dr. Antoni Matabosch

Agraeixo d tot cor a Ramon Ollé i al seu equip de Mitjans de Comunicació de l'Arquebisbat per què em van proposar fer aquest escrit, i al Sr. Cardenal per el seu pròleg. I També a Sor Isaura, del Monestir de Pedralbes, per la seva magnífica foto de portada. Dec molt al moviment ecumènic, perquè m'ha donat un marc mental, especialment d'entrar en el magnífic món del diàleg, que m'ha servit en els diàlegs fe/cultura, interreligiós y els grans reptes humans com l'ecologia.

Hi ha gent que em pregunta: Com és que t'has ficat a escriure sobre ecologia? Què en saps? No ets ni biòleg, ni físic, ni... La resposta és que el tema ecològic no és només una qüestió científico-tècnica: passar de tecnologies destructives a tecnologies netes. Les causes i l'abast de l'emergència ecològica actual venen de molt lluny i són molt profundes; i, per tant, les solucions també han de ser profundes i radicals.

Ha costat molt fer-nos conscients del gran repte ecològic. En els anys 60 del segle XX es proclamava la "Dècada del desenvolupament". L'ideal on anar era aproximar-se tot el possible a una societat com la de els EE.UU (sis mil milions s'haurien de posar al nivell de 300 milions). Són els anys de la revolució social: maig del 68; a Ginebra, 1965, en Consell Mundial de les Esglésies estudia la funció de l'Església en els canvis revolucionaris; neix la teologia de l'alliberament, etc. En els anys setanta la perspectiva comença a canviar: la primera crisi del petroli, les primeres investigacions científiques, les primeres declaracions cristianes en el Consell Mundial d'Esglésies, Joan Pau II, Patriarques, i finalment la Laudato sí'.

Les causes profundes més directes de l'actual emergència provenen del S. XVIII, de l'Il·luminisme francès i de la Modernitat que porten al límit una visió antropocèntrica on l'home és el centre de tot i és el propietari de la natura (amo i senyor que en pot usar i abusar al seu albir); es va instal·lant un paradigma tecnològic que cerca el poder i el diner i no el benestar de tothom; basats en una fe cega en els avanços tecnològics es crea una ideologia del progrés creixent indefinidament que, diuen, portarà al benestar i la felicitat; es considera evident que la natura es repararà per si mateixa de les ferides que rep.

Davant d'una amenaça global i d'unes formes de pensar i viure tan profundes, les solucions han de venir d'un canvi profund de la cosmovisió, de la manera de pensar, ser i de viure, del canvi dels estils de vida. I aquí, precisament, es veu la necessitat d'una reflexió i un canvi en profunditat. On acaba la descripció del problema, cal iniciar una reflexió antropològica i ètica i iniciar els canvis. Aquest darrer és precisament el nivell de reflexió del llibre: Quina és l'aportació de la saviesa cristiana a l'ecologia?

Totes les religions contenen potencialitats ecològiques, però és el cristianisme que te un discurs més elaborat. Una saviesa molt desconeguda, però imprescindible, que ajuda al canvi "copernicà" necessari. Alguns han criticat al cristianisme

considerant-lo la causa ideològica del malbaratament, en considerar l'home com a dominador. La veritat és que considerar la natura com a creació lliure de Déu la desacralitza i possibilita la ciència, la investigació, l'ús. Després la Il·lustració canvia l'ús pel domini.

La saviesa cristiana, que jo descobreixo en L'Assemblea de Nairobi (1975) i en una gran trobada sobre el tema al MIT el 1979, fa les següents afirmacions:

.. El món és de Déu, no dels humans. Ell l'ha creat i el sustenta.

.. L'home no és Déu, és imatge de Déu, amb una especial dignitat, però no és amo sinó administrador del creat.

.. Els altres éssers vius tenen un valor propi, però no es pot dir que tinguin "drets". Som els humans que tenim el "deure" envers tot el demás.

.. Ecologia integral: tot està interrelacionat, també la justícia i l'ecologia (ecojustícia)

.. Cal una conversió ecològica profunda: nous estils de vida, valors, finalitats de la vida...

.. Nova espiritualitat (Sant Francesc): trobar a Déu en la natura. Relacionar Déu – Humanitat – natura.